

Add. ad CIL III 8212 — Scupis

Renier je 1873. godine u *Révue arch.* objavio devet latinskih natpisa iz Gornje Mezije, čiju mu je majuskulnu transkripciju bio poslao generalni francuski konzul u Beogradu M. Engelhardt.¹ Svi oni, izuzev dva, potiču sa municipalne teritorije kolonije SCVPI, gde ih je, navodno, pronašao i kopirao jedan gimnaziski profesor iz Beograda i predao Engelhardt-u.

Natpis, čijoj reviziji pristupamo u ovom članku, posle Engelhardt-a, odn. Renier-a, ponovo su objavili ranije Mommsen², Dimica³ i Domaszewski.⁴ Međutim, treba napomenuti da su ga prva dvojica jednostavno preuzela, s tom razlikom što je Dimica u potpunosti preuzeo i čitanje teksta koje je predložio Renier, dok se to nikako ne bi moglo reći i za Domaševskog, koji je sasvim pravilno restituirao pretposlednji red, iako ni on nije video natpisa, jer da ga je video, ne bi mogao a da ne primeti konsekraciju, kao i to da lično ime žene glasi *Lysimache*, a ne *Lusimache*. Spomeniku se već ranije bio zameo svaki trag, pošto ga ni Evans nije registrirao. Vulić docnije također nije naišao na njega, a i ja sam duže vremena uzalud za njim tragala, tako da se on s punim pravom mogao zaista smatrati izgubljenim za nas. Ipak, zahvaljujući samo srećnom slučaju, ovaj spomenik, od koga nije postojala niti fotografija a ni faksimil, pre nekoliko godina je ponovo otkriven u Zlokućanima, odakle je prenesen u Muzej grada, Skoplja, gde se i sad nalazi (sl. 1 i 2).⁵

Spomenik je oblika sepulkralne stele, koja je pre adaptacije za sekundarnu upotrebu u gornjem delu završavala strmim slobodnim frontonom, kao i sve stele iz Skupa koje imaju petougao no frontono-

¹ Renier, *Inscriptions de la Mésie Supérieure*, *Revue archéologique*, 26 (1873) 139 n. 3.

² *Ephemeris epigraphica*, vol. II, p. 333, n. 499.

³ Dimica. 'Η Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγόμενοις καὶ μνημείοις σωζομένοις, *Atina* (1896), 349, br. 313.

⁴ CIL III 8212.

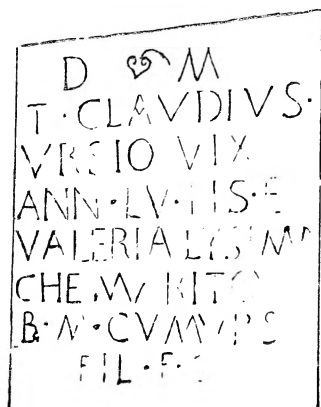
⁵ Prema podacima koje dugujem d-r I. Mikulčiću, koji je 1970. godine rukovodio arheološkim iskopavanjima u Skupima, spomenik su pronašli seljaci u proleće iste godine u s. Zlokućanima, na prostoru jugozapadne nekropole Skupa, prilikom premeštanja jaza za navodnjavanje. Podatak u *Rev. arch.* I. c. da je spomenik nađen: „Au bord du ruisseau Lepensa, qui traverse l'emplacement de Scupi“ nije tačan.

polje, najčešće ukrašeno rozetom, u ovom slučaju spiralnom.⁶ U gornjem delu stela je ravno odsečena, a na prednjoj strani mestimice oštećena i izlizana. — Krečnjak. — Dimenzije stele: 221×90×32 sm, a tabule: 102×59 sm.

Natpis je uklesan u 8 redova lepim, nekad dubokim slovima sa serifima i senčenjem. Visina slova varira od 4,8 do 5,5 sm. Njihove konture i ostaci ponekad se samo naziru.

Tekst natpisa:

D M
T·CLAVDIVS·
VRSIO·VIX·
ANN·LV·H·S·E
5 VALERIALYSIMA
CHE MARITO·
B·M·CVM VRSO
FIL·F·C·

Sl. 1

D (is) m(anibus) / T. Claudius / Ursio vix(it) / ann(is) LV h(ic) s(itus) e(st).⁵ Valeria Lysima/che marito / b(ene) m(erenti) cum Urso / fil(io) f(aciendum) c(uravit).

U natpisu nema ni jedne ligature. Interpunkcijski znak u vidu malog urezanog trougaonika uklesan je iza sviju abrevijatura, no također i iza nekih reči gde mu nema mesta. Među siglama konsekrativne formule urezana je stilizovana *hedera distinguens*.

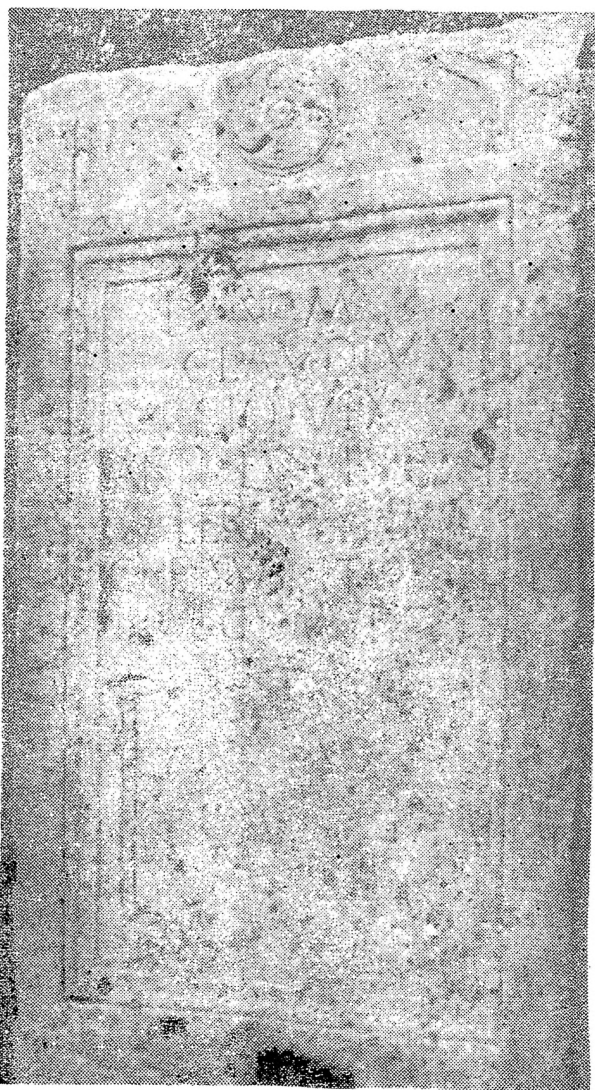
Ispod natpisa levo predstavljen je vertikalno jedan predmet dužine 37 cm, koji svojim oblikom odgovara metalnoj sponi kakva se upotrebljava u građevinarstvu.⁷

Variae lectiones;

2 *T(itus)* — Renier, Dimica. 4 *ANN IV* — Engelhardt, Mommsen, Dimica; [*quinquaginta*] *quatuor* — Renier (apud Engelhardt), Dimica. 5—6 *NVSIMA/CHEMIVITO* — Engelhardt, Mommsen /u komentaru: *Valeria Lusimache* Renier probabiliter; in sequentibus quid lateat nescio.), Dimica; [L]usimache — Renier, Dimica; 1 *VSIMA/CHE MARITO* — Domaszewski. 7 *CVMVIRS* — Engelhardt, Mommsen,

⁶ U vrhu frontonovog polja uvek je predstavljena reljefno pinija.

Dimica; *cum* [f]i [li]s — Renier, Dimica; *CVM VrSo* — Domaszewski.
 8 *FHEC* — Engelhardt, Mommsen, Dimica; e [t] *h(eredibus)* — Renier, Dimica. *F fEC* — Domaszewski.

Sl. 2

Gentilna imena koja se u natpisu javljaju ukazuju na romanizaciju, s tom razlikom što muževljevo na imperatorsku. Posle gentila

Iulius spadaju u najčešće zastupljena u natpisima Skupa.⁸ Latinski kognomeni *Ursio* i *Ursus*, inače svuda veoma rasprostranjeni, u Skupima, sem ovde, nisu registrirani.⁹ Isti je slučaj i sa ličnim imenom supruge umrloga, koje govori o njezinom peregrinalnom poreklu.¹⁰

Spomenik pripada II veku n. ere. Mogao je da bude podignut sredinom, no također i u toku druge polovine, kao i krajem ovog veka. Sasvim pouzdanih elemenata za njegovo preciznije hronološko determinisanje nema.

Skopje.

Borka Dragojević-Josifovska.

R É S U M É

Borka Dragojević-Josifovska: AD CIL III 8212 — SCVPIS

En 1970 au village Zlokućani dans l'emplacement de la nécropole sud-ouest de Scupi, lors de la déviation du canal d'irrigation les paysans ont déterré la stèle funéraire, qui avait été publiée déjà en 1873 dans le tome 26 de la Revue archéologique. Après Engelhardt et Renier l'inscription a été reprise et publiée sous la même forme par Mommsen et Dimica, ainsi que par Domaszewski dans CIL III n. 8212. La redécouverte de ce monument, qu'on avait longtemps considéré comme disparu, a donné la possibilité de faire sa révision, dont les résultats sont les suivants: L'inscription débute par l'invocation aux Dieux Mânes (*D M*), le nom personnel de l'épouse du décédé n'est pas écrit avec *V* (*Lusimache*), mais avec *Y* (*Lysimache*) et ensuite le texte dans la ligne finale doit être restitué comme suit: *fil(io) f(aciendum) c(uravit)*. — II siècle de n. ère.

Actuellement la stèle se trouve au Musée de la ville de Skopje (fig. 1 et 2).

⁷ Usp. God. zbornik na Filoz. fak.—Skopje, 12 (1960) 205 sqq. gde je u front. polju jednog spomenika iz Rokomije predstavljeno nekoliko predmeta, koji ukazuju na zanimanje pokojnika.

⁸ O zastuplenosti ovih gentila u Skupima v. ŽA XXI, 1971, 238 i XVIII, 1968, 79, zab. 21.

⁹ G. Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia*, Heidelberg 1964, str. 317 i 318. V. također i I. Kajanto, *The latin cognomina*, Helsinki 1965, str. 18, 86, 88, 330.

¹⁰ Pape-Benseler, *Wörterbuch d. griechischen Eigennamen*, Braunschweig 1911, str. 830.